

A program prioritásai 2016-tól

Prioritások

A pályázókat arra kérjük, hogy az Európa a polgárokért program általános és egyedi célkitűzéseivel összhangban dolgozzanak ki projekteket. Emellett fókuszáljanak a konkrét prioritásokra is, amelyeket az Európai Bizottság határozott meg a program civil párbeszéd munkacsoportjával és programbizottságával folytatott egyeztetést követően.

Eddig évente változtak ezek a prioritások. 2016-tól viszont több évre vonatkozóan végig alkalmazhatóak a program további időszakában (2016 és 2020 között) is, így a pályázóknak több idejük lesz projekteik megtervezésére és előkészítésére. Ez nem befolyásolja annak lehetőségét, hogy az Európai Bizottság szükség esetén bármikor felülvizsgálja, átdolgozza és / vagy módosítsa a prioritások listáját a program civil párbeszéd munkacsoportjával és a programbizottsággal való konzultációt követően.

A 2016 és 2020 közötti időszak prioritásainak célja az, hogy ösztönözzék az eszmecserét bizonyos európai jelentőségű dátumok, illetve olyan témák kapcsán, amelyeknek napjainkban is erős kicsengése van (Európai emlékezet alprogram), illetve fontos részei az Európai Unió társadalmi, gazdasági és politikai valóságának (Demokratikus szerepvállalás és polgári részvétel alprogram). A közös gondolkodásban és eszmecserékben való részvételre a polgárok is felhívást kapnak a program általános jellemzőit szem előtt tartó projektek révén (egyenlő hozzáférés, transznacionalitás és helyi dimenzió, kultúrák közti párbeszéd és az önkéntesség támogatása), illetve az Európa a polgárokért programban részt vevő szervezetekben való aktív közreműködéssel.

Különbséget kell tenni a következők között:

- az Európai emlékezet (1. alprogram) konkrét prioritásai
- a Demokratikus szerepvállalás és polgári részvétel (2. alprogram) konkrét prioritásai

1. Az Európai emlékezet (1. alprogram) konkrét prioritásai

1.1 Megemlékezések a közelmúlt európai történelmének jelentős történelmi fordulópontjairól

Az Európa a polgárokért program egyik célja az, hogy lehetőséget teremtsen a nemzeti nézőpontokon túlmutató eszmecserékre az európai történelem kapcsán.¹

Az 1. alprogrammal (Európai emlékezet) a program arra törekszik, hogy elősegítse a megemlékezés közös kultúráját és a kölcsönös megértést a különböző EU tagállamok polgárai között, nevezetesen olyan projektek támogatásával, amelyek a XX. századi európai történelem fontosabb történelmi fordulópontjaira, illetve azoknak a mai Európát érintő jelentőségére / következményeire reflektálnak.

¹ A Tanács 390/2014/EU rendelete (2014. április 14.) a 2014–2020 közötti időszakra vonatkozó Európa a polgárokért program létrehozásáról (HL L 115., 2014.4.17., 3. oldal)

A 2016 és 2020 közötti időszakban a pályázati évtől függően a következő megemlékezések kapcsán indíthatók projektek:

Pályázati év	Pályázásra jogosult megemlékezések
2016	<p>1936 A spanyol polgárháború kitörése</p> <p>1956 Politikai és társadalmi mobilizáció Közép-Európában</p> <p>1991 A délszláv háború kitörése</p> <p>1951 Az ENSZ menekültek helyzetére vonatkozó egyezményének elfogadása a II. világháborút követő európai menekültügyi helyzet kapcsán</p>
2017	<p>1917 A társadalmi és politikai forradalmak, a nagyhatalmak bukása, illetve ezek hatása Európa politikai és történelmi összképére</p> <p>1957 A római szerződés és az Európai Gazdasági Közösség létrejötte</p>
2018	<p>1918 Az I. világháború vége – a nemzetállamok felemelkedése, illetve az európai együttműködés és békés egymás mellett élés megteremtésének kudarca</p> <p>1938 / 1939 A II. világháború kitörése</p> <p>1948 A hidegháború kezdete</p> <p>1948 A hágai kongresszus és az európai integráció</p> <p>1968 Tiltakozások és polgárjogi mozgalmak, Csehszlovákia megszállása, diáklázadások és antiszemita kampány Lengyelországban</p>
2019	<p>1979 Európai Parlamenti választások – valamint az 1979-ben első ízben közvetlenül megválasztott EP óta eltelt 40 év</p> <p>1989 Demokratikus forradalmak Közép- és Kelet-Európában, valamint a berlini fal leomlása</p> <p>2004 Az EU közép- és kelet-európai bővítésének 15 éve</p>
2020	<p>1950 A Robert Schuman nyilatkozat</p> <p>1990 A német újraegyesítés</p> <p>2000 Az Európai Unió Alapjogi Chartájának kikiáltása</p>

1.2 Civil társadalom és polgári részvétel totalitárius rendszerekben

A totalitárius rendszerekben az olyan demokratikus fogalmak, mint a „civil társadalom”, a „társadalmi mozgalom”, a „szerepvállalás”, a „részvétel”, az „alkotmány”, a „szabadság” és a „demokrácia” teljesen elveszítették tartalmukat. A „népi demokrácia” például minden volt, csak nem „népi” és nem „demokrácia”. A politikai vezetőiket népszavazás eredményei alapján választották (80% felett), valós ellenzék nélkül.

A politikai tüntetések, a választási kampányok, a nyilvános gyülekezések és viták csak szárnalmas karikatúrái voltak a demokrácia szertartásainak. Céljuk a fennálló hatalom legitimitációja volt, többnyire se spontának, se hitelesek nem voltak, hanem erőszakkal valósultak meg, és az emberek fegyelmezésére és irányítására, valamint önkényes politikai nézetek támogatására használták fel azokat. A demokratikus szerepvállalás egyik legjelentősebb formája, a politikai párttagság szintén eltért természetes céljától (ami a közéletben való részvétel és annak befolyásolása); általában arra szolgált, hogy bizonyítsa a lojalitást egy monolitikus párt felé, a megfelelést a hivatalos igazságnak, és főként bizonyos pozíciók vagy szolgáltatások megszerzésére használták fel. A független ellensúlyokat nélkülöző hivatalos ügynökségek a köztájékoztatást is monopolizálták és eltorzították.

Ezzel szemben a civil társadalom által kezdeményezett hiteles társadalmi mozgalmakat gyakran felszámolták, megfenyegették vagy elnyomták, mivel azokat a totalitárius hatalom hűtlennek, árulónak vagy társadalmilag veszélyesnek ítélte meg. Ezek kénytelenek voltak elrejtőzni, ellenállni vagy megalkudni. Minden nyilvánosan kifejezett eltérő nézetet „disszidenciaként” kezeltek. A szólásszabadságot betiltották. A politikai döntéseket minden komolyabb megvitatás vagy megfontolás nélkül kellett végrehajtani. Bizonyos módon a civil társadalmat és a demokratikus mozgalmakat elnyelte és kihasználta a totalitárius rendszerekre jellemző egypártrendszer.

A totalitárius tapasztalatokra támaszkodva a pályázóknak a demokratikus formásokkal való visszaélésekre és azok eltérítésére (nevezetesen a propaganda és a hivatalos média eszközeivel) kell reflektálniuk. A pályázóknak az ál- és valós demokrácia különbségeire kell összpontosítaniuk, illetve kiemelniük az élénk, erős és független civil társadalom előnyeit.

A cél az, hogy megmutassuk, a civil társadalmi szervezetek nélkülözhetetlen kapcsolat jelentenek a polgárok és a hatóságok között; hogy valóban fontos szerepet játszanak a demokratikus rendszereknél abban, hogy elérjék a polgárokat, és problémáikat politikai szinten is ismertetik és továbbítják.

Projektjeikben a pályázóknak az olyan kortárs demokratikus vívmányokkal is foglalkozniuk kell, mint a jogállamiság, a közösségi szabadságjogok, a polgári jogok, illetve ki kell hangsúlyozniuk az egyes polgári jogok (szólásszabadság, szavazati jog stb.) erős ellensúlyok nélküli törékenységét. A cél itt is az eszmecsere azokról a konkrét módszerekről és mechanizmusokról, amelyek révén a közösségi szabadságjogok és a polgári jogok megővhetők, illetve a civil párbeszéd uniós és nemzeti szinten is biztosítható.

1.3 Kiközösítés és az állampolgárság elvesztése a totalitárius rendszerekben: tanulságok a jelen számára

A XX. századi totalitárius rendszerek egyes polgáraikat olyannyira megfosztották alapvető jogaiktól, hogy egyenesen kizárták őket a társadalomból: a náci rezsim a zsidókat, a kommunista rezsim pedig a politikailag „deviáns” elemeket. E polgároktól származásuk, hitük vagy nézeteik miatt fokozatosan elvették az eszmecsere, a szavazás, a közügyekben való

részvétel, a munka, a lakóhely szabad megválasztásának és megváltoztatásának, valamint a közjavakhoz való hozzáférésnek a lehetőségét.

A totalitárius rendszerek a kiközösítést alkalmazták a veszélyesnek ítélt emberek semlegesítésére, illetve arra, hogy a megfélemlítés eszközével szorosabb fogást találjanak a lakosság többi részén. A félrevezető ideológiákkal indokolt, és megtévesztő média, tisztességtelen törvénykezés és elnyomó struktúrák által támogatott kiközösítés lehetővé tette e rendszerek számára tömeggyilkosságok eltussolását vagy potenciális ellenfelek eltüntetését.

Végzetes következményeik miatt szükséges a múlt kiközösítő folyamatainak elemzése és megvitatása, hogy ez információval szolgáljon a jelenkor számára is. Projektjeikkel a pályázóknak a következő témákat és kérdéseket kell megcélózniuk: Mikor tekinthetjük úgy, hogy a lakosság valamely rétege kiközösítés áldozata? Hogyan ismerhető fel a „bűnbak”, és miként lehet felszámolni az annak kirekesztéséhez és marginalizálódásához vezető megnyilvánulásokat? Hogyan birkózhatunk meg azokkal a politikai megnyilvánulásokkal, amelyek a félelmeket, előítéleteket és gyűlöletet vetik be a lakosság bizonyos rétegeivel szemben, és miként szólalhatunk fel ez ellen? Hogyan küzdhetünk a közösségi médiában és az interneten terjesztett gyűlöletbeszéd ellen? Milyen felvilágosító és jogi eszközökkel harcolhatunk a fajgyűlölet és idegengyűlölet (pl. antiszemitizmus, romaellenes, iszlámellenes érzelmek stb.), valamint a homofóbia és egyéb kisebbségek kirekesztése ellen uniós és nemzeti szinten?

1.4 Demokratikus átmenet, belépés az Európai Unióba

Sok olyan tagállam számára, amely közelmúltbeli történelme során megtapasztalta a demokráciába való átmenetet, az Európai Unióhoz történő csatlakozás fontos szerepet játszott a demokratizálódás elősegítésében és megszilárdításában. Például a „demokratikus feltételeesség” rendszerén keresztül az előtagság ösztönözte a politikai változásokat és strukturális reformokat, megerősítette az adminisztratív kapacitást és javította a kisebbségek védelmét.

Az Európa a polgárokért programon belül finanszírozott projekteknek azt kell elemezniük, hogy az EU-csatlakozás szempontja miként befolyásolta a korábbi diktatúrákban vagy önkényuralmi rendszerekben a demokratikus normákat és gyakorlatokat. Hasonlóképpen foglalkozniuk kell az EU-tagság szerepével a demokratikus átmenet folyamatában. A projekteknek különösen olyan történelmi eseményekre, fordulópontokra vagy lépésekre kell összpontosítaniuk, amelyek a változások e lassú folyamatát jellemezték, és kihangsúlyozni azt, hogy ezek milyen módon járultak hozzá a múlt leküzdéséhez, a végső cél, az „Európába való visszatérés” eléréséhez és a jövő építéséhez. A projekteknek ki kell emelniük e folyamat fő hajtóerőit, és kihangsúlyozniuk a felbukkanó vagy tartós nehézségeket, különösen az előtagság feltételeességének feloldását és az EU-csatlakozást követően. Amellett, hogy számba veszik az elmúlt évtizedekben végrehajtott bővítéseket és azok eredményeit demokratizálódás tekintetében, a projekteknek meg kell nyitniuk a vitát a jövőbeli bővítések kívánatosságáról, illetve az együttműködés egyéb formáiról az EU szomszédságában található országokkal.

2. A Demokratikus szerepvállalás és polgári részvétel (2. alprogram) konkrét prioritásai

2.1 Az euroszkepticizmus megértése és megvitatása

Az euroszkepticizmus olyannyira teret nyert a tagállamokban, hogy átrajzolta a politikai térképeket és szétrombolta a hagyományos politikai felosztásokat. Maga a kifejezés az európai építkezéssel szemben mutatott különböző magatartásformákat takarja, amelyek a jelenlegi integrációs módok pusztá bírálásától (eurokriticizmus) az Európai Unióval szemben mutatott kimondottan ellenséges nézetekig (eurofóbia) terjednek.

Az euroszkepticizmus a tagállamokban és az Európai Parlamentben, illetve annak tágabb értelemben vett közönségén belül bizonyos választókerületekben egyre nagyobb befolyással bír a politikai napirendre; így olyan valósággá vált, amely további vizsgálatot, eszmecserét és megértést igényel. Azzal, hogy a „még szorosabb Unió” helyett javasol alternatívát, megkérdőjelezi mindazt, ahogyan az európai építkezés elgondolása, lebonyolítása és megvalósítása a kezdetektől zajlott. Valóban demokratikus közintézményként az EU-nak előítéletek nélkül kell átgondolnia e politikai valóságot, és bátorítani mindazokat az EU-polgárokat, akik nincsenek teljesen meggyőződve az EU erényeiről, illetve akik csalódtak annak eredményeiben / jelenlegi irányjaiban, hogy hallassák hangjukat.

Ezt figyelembe véve a pályázókat arra biztatjuk, hogy olyan projekteket tervezzenek, amelyek az euroszkepticizmus megértésével foglalkoznak, és elősegítik az eszmecserét arról, hogy az mit jelenthet az Európai Unió jövője szempontjából. Ugyanakkor szeretnénk, ha elmagyaráznák az EU irányelveinek előnyeit, elismernék az eddigi nehézségeket és az előttünk álló kihívásokat, és hangoztatnák az EU vívmányait, valamint azt, milyen árat jelentene Európa elvesztése.

Ezekben az eszmecserékben a következő témákkal és kérdésekkel lehetne foglalkozni: Hogyan definiálhatjuk az euroszkepticizmust? Viszonylag friss politikai jelenségről van szó, amelyet a gazdasági válság mélyített el, vagy régebbi a folyamat? Miért alakul ki? Mivel rokon értelmű az euroszkepticizmus? Magát az európai integrációt kérdőjelezi meg az euroszkepticizmus, vagy csak annak jelenlegi módozatait? Tartós, fokozódó és visszafordíthatatlan szakítást képvisel a polgárok és az EU között? Milyen következményekkel bír az euroszkepticizmus a polgári részvétel és a demokratikus szerepvállalás feltételeire uniós és nemzeti szinten? Homogén csoportot alkotnak az euroszkeptikusok, vagy különböző típusaik vannak? Hogyan terjesztik gondolataikat? Melyek azok a tényezők, amelyek előre jelezhetik az európai integráció erős támogatását / ellenzését (társadalmi helyzet, a globalizációval szemben mutatott magatartás, gazdasági érdek, hovatartozás érzése, értékek, a politikai kultúrák hatása, ragaszkodás a szociális biztonsághoz stb.)? Képes az EU hatni ezekre a tényezőkre? Milyen mértékben kell foglalkozni az euroszkeptikus EU polgárok főbb aggályaival, illetve azokat figyelembe venni az EU irányelveiben? Ez milyen módon segíthetne az EU-t közelebb hozni polgáraihoz? Milyen veszélyeket jelent az euroszkepticizmus az európai integrációra és annak jövőjére nézve? Miként lehetne az EU bírálatát hosszú távon az európai építkezés hasznos és pozitív hajtóerejeként kihasználni?

2.2 Szolidaritás válságos időkben

A szolidaritás fogalma általában a kölcsönös támogatást jelenti egy olyan csoporton belül, amelyet összefog egy érdekközösség vagy a közös értékek. Szorosan kapcsolódik a nagylelkűség fogalmához, de ugyanígy a kölcsönösséghez és a felelősséghez is.

Mit jelent a szolidaritás egy olyan, nemzetállamokból álló politikai egység számára, mint az Európai Unió, különösen válságos időkben? Mik az európai szolidaritás jogi, politikai, gazdasági, sőt akár erkölcsi határai?

A szolidaritás *kontra* felelősség kérdése szintén egyre gyakrabban bukkan fel olyan egyéb szakpolitikai területeken, mint a migráció.

Projektjeikben a pályázóknak az EU-n belül működő szolidáris mechanizmusokat kell kiemelniük és értékelniük. Olyan szakpolitikai területekre kell reflektálniuk, amelyeken az ilyen közös mechanizmusok hasznosak lehetnének, és ezért szükség lenne kialakításukra. Szintén fontolóra kell venniük az európai szolidaritás olyan egyéb lehetséges csatornáit is, mint az önkéntesség, az adományok, az alapítványok, a civil társadalmi szervezetek, a jótékonyági szervezetek, a közösségi finanszírozás stb.

E projektekben a polgárok lehetőséget kapnak arra, hogy jobban megértsék és megvitassák az EU-s beavatkozás hozzáadott értékét olyan válságok idején, amikor a nemzeti szintű válaszok nem tűnnek elegendőnek, miközben kiemelik az ilyen szolidaritási mechanizmusok ellenoldalát / határait felelősség és pénzügyi kiadások tekintetében. Azáltal, hogy a projektek elősegítik a helyzet kölcsönös megértését és olyan fórumokat teremtenek, ahol a közös megoldások konstruktív módon megvitathatók, segítenek túllépni a válság nemzeti szintű megítélésén.

2.3 *Harc a „bevándorlók” megbélyegzése ellen, és ellennarratíva kialakítása a kultúrák közti párbeszéd és a kölcsönös megértés elősegítéséhez*

Napjainkban a szélsőséges vagy populista mozgalmak aktuális politikai megnyilvánulásaikban rendszeresen alkalmaznak megbélyegzést „másokkal”, „idegenekkel”, „bevándorlókkal” vagy „kisebbségekkel” szemben.

A polgárok magas szintű munkanélküliségére vagy szociális bizonytalanságára, valamint a globalizációval és terrorizmussal szembeni félelemre építve gyakran a „bevándorlót” teszik felelőssé minden rosszért, illetve olyan potenciális fenyegetésként állítják be őket, ami veszélyezteti az országos életszínvonal, a társadalmi kohézió és a belső biztonság fenntartását. Megbélyegzésük politikai propaganda, gyűlöletbeszéd és szándékosan megtévesztő retorika útján történik, amely különböző fogalmakat olvaszt egybe (válság és migráció; terrorizmus és migráció) azért, hogy a kiszemelt bűnbakokkal szemben egyesítsék az egyes nemzeti közösségeket.

Az ilyen politikai kommunikáció elmérgesíti az ideggyűlöletet, az intoleranciát és a diszkriminációt, és veszélyezteti az EU társadalmainak kohézióját. Elvezethet a kisebbségek alapvető jogainak korlátozásához, új határok emeléséhez, az integráció és a kölcsönös megértés akadályozásához és olyan törvények elfogadásához, amelyek ellentétesek azokkal az alapvető értékekkel, amelyekre az Európai Unió épült. Ugyanakkor elősegítheti az EU-s társadalmakon belül legvédtelenebb vagy kirekesztett emberek (elnyomott és hátrányos helyzetű rétegek, amelyek között gyakran megtalálhatók a fiatalok és a nem EU-s származású emberek), és bizonyos körülmények között akár radikálisabb magatartásformákat is kiválthat.

Mindezeket szem előtt tartva az Európa a polgárokért program olyan projekteket finanszíroz majd, amelyek a tagállamokból érkező, illetve az EU-ban legálisan tartózkodó harmadik országbeli résztvevők közreműködésével ösztönzik a kultúrák közti párbeszédet és a kölcsönös megértést. E projekteknek a múlt és a jelen megőrző folyamatainak felszámolásával kell segíteniük a bevándorlókról alkotott sztereotípiák leküzdését. Támogatniuk kell továbbá a toleranciát, a közös értékek tiszteletét, illetve ellennarratívák útján egy pontosabb kép kialakítását az EU polgáraiban a harmadik országokból érkezőkről. Mivel az integráció kétirányú folyamat, a projekteknek azzal is foglalkozniuk kell, hogy miként lehet az EU-ban legálisan tartózkodó harmadik országbeli állampolgárok polgári részvételét elősegíteni.

2.4 Eszmecsere Európa jövőjéről

Figyelembe véve, hogy a polgárok nem feltétlenül tekintik a jelenlegi Európai Uniót a pozitív változások eszközének, meg kell kérdezni őket, hogy milyen Európát is szeretnének. Európának olyan hosszú távú elképzelésre és újfajta kommunikációra van szüksége, amely különösen a fiatalabb generáció számára megnyerő, előremutató és pozitív.

Ennek az eszmecserenek természetesen történelmi tanulságokon kell alapulnia, illetve az Európai Unió konkrét vívmányain. Ám ugyanakkor új üzenetekkel is kell szolgálnia, illetve megvitatnia azokat a lehetséges intézkedéseket, amelyeket az Európai Unió belsőleg – társadalmi, gazdasági és politikai kohéziójának megszilárdításához –, illetve nemzetközi szinten – vezető szerepének megőrzéséhez egy globális problémák előtt álló, fokozottan globalizálódó világban – meghozhat.

A 2014-es európai parlamenti választásokról szóló közleményében a Bizottság hangsúlyozta annak fontosságát, hogy *„lehetőségeket találjunk az európai dimenzió és az EU-s döntéshozatali folyamat demokratikus legitimitásának további megerősítésére, és hogy tovább vizsgáljuk, illetve igyekezzünk kezelni azokat az okokat, amelyek egyes tagállamokban a következetesen alacsony választói részvételhez vezetnek. Ez rámutat annak szükségességére, hogy új módokat találjunk a következő választásokon való részvétel elősegítésére, különösen országos, regionális és helyi figyelemfelkeltő kampányok megfelelő időben történő támogatásával²”*.

Mindezt figyelembe véve a polgárokat arra is fel kell kérni, hogy folytassanak eszmecsereket egy demokratikusabb Unió létrehozásának konkrét módjairól, hogy ezáltal újra bevonjuk őket az európai projektbe. A választói részvétel és a képviselői demokrácia egyéb csatornáin mellett külön figyelmet kell szentelni a polgári részvétel eszközeinek (pl. az európai polgári kezdeményezés), valamint az elektronikus részvétel olyan innovatív csatornáinak, mint a közösségi média és az infokommunikációs technológiák.

Várjuk a polgárok részvételét ebben az eszmecsereben, akár projektek, akár aktív közreműködésük révén olyan szervezetekben, amelyek részt vesznek az Európa a polgárokért programban. Az eszmecsere nem szabad csak azokra korlátozódnia, akik már eleve támogatják az Európai Unió gondolatát, hanem nyitnia kell azok felé a polgárok felé, akik elutasítják vagy megkérdőjelezik az Európai Uniót és annak vívmányait, illetve ezekkel szemben közömbösek.

²

http://ec.europa.eu/justice/citizen/files/report_european_parliament_elections_2014_en.pdf, 17. o.